

DET NUTIDA SJÖVAPNET

VAD som främst skiljer den operativa planeringen i dagens sjökrig från gårdagens är föraktet för doktriner. Vad som främst kännetecknar taktiken i dagens sjöstrider är den våldsamma, koncentrerade, snabba attacken. Och vad som sätter sin starkaste prägel, strategiskt och taktiskt, på hela det nya är flygstridskrafternas hopsmältande i anfall och försvar med de gamla sjökrigsmedlen.

Se på krigs- och operationsplaneringen. Under förra världskriget stodo de mäktiga engelska och tyska slagflottorna emot varandra i Nordsjön likt brottare, som tveksamt och försiktigt efter alla konstens regler letade efter tillfälle till den stora uppgåelsen. Först när den kommit till stånd skulle, enligt de gamla lärosatserna, allt det goda, eller onda, som ett fritt disponerande av havets vägar för handels- och militära transporter bjuder, falla segraren till.

Vad sker nu? Man går förbi det avgörande sjöslaget, hastar fram på genvägar — mycket farliga enligt de gamla lärosatserna — för att omedelbart skörda de frukter, som man eljest fått vänta alltför länge på. Den tyska blixtoffensiven mot Norge med trupper på stridsfartyg ända upp till polcirkeln över ett icke behärskat hav mitt för näsan på Grand Fleet skulle en gammal strateg energiskt hava skakat på huvudet åt. Flygstridskrafterna bidrogo till att möjliggöra det, lika väl som de icke lyckades bidra till att förhindra det. Kampen i Nordafrika föres av axelmakterna, utan att de ha förbindelsevägarna över Medelhavet tryggade — men av krigsrapporterna att döma kostar det dem mycket. Flyget hjälper dem, men flyg- och sjöstridskrafter tära hårt på strängen, som förenar de stridande med hemlandets baser. Kreta togs utan sjöherravälde tack vare flygstridskrafter — och trots flygstridskrafter — men betydande truppstyrkor kunde där liksom vid Dunkerque räddas tack vare sjöherravälde — trots motpartens luftherravälde. Japanerna störta fram mot sina geografiska mål på öar och övärldar för att hinna bita sig fast innan problemet

om förbindelsevägarnas trygga behärskande börjar brännas. Flyget nödvändiggör och ursäktar detta.

Flottorna ligga icke längre samlade i ett envist avvaktande på uppgörelsen — de knyts upp och kastas ut i grupper eller fartygsvis för att direkt gå på sjökrigets yttersta mål: framskjutning av lant- och flygstridskrafter och kontroll av, genom kamp på, havets färdvägar.

Se på taktiken. Inga regelrätta linjebataljer mellan samlade tunga, lätta och lättaste fartyg — med svåra, medelsvåra och lätta kanoner — i anhopningar, mer av fartyg än av vapen, såsom i Skagerackslaget, vid Tsushima eller Trafalgar. Nu hopas mera fulländade förstörelsemedel i form av grova projektiler, snabbskjutande artilleri, torpeder, bomber i fartyg och flygplan, vilka enskilt eller i grupper, blott följa en paroll i sin taktik: fortast möjligt på motståndaren, ös ut förstörelsemedel i massa, snabbaste salvtakt, kraftkoncentration i kort stridsmoment och bort igen. Ingen onödig respekt eller blyghet för motståndaren, på honom med sådana förstörelsemedel som bita!

Flyget anger takten och har skapat en renässans för ett tidigare högt värdesatt men under förra världskriget — i kampen mellan stridsfartyg — föga uppmärksammat vapen nämligen torpeden. Detta vapen har förut framburits av torpedbåtar och jagare samt av ubåtar. Mot ytfartygen hade till förra världskriget sådana motmedel och motåtgärder skapats, att de praktiskt taget endast under mörker kunde göra sig gällande. Ubåten, som var den viktigaste torpedbäraren under dager, hade så låg fart i undervattensläge och möttes av en så målmedveten utveckling av motåtgärderna, att den — ehuru fortfarande av största värde — mödosamt får arbeta sig fram till resultat.

Nu träder flygvapnet in som torpedbärare och noterar uppseendeväckande framgångar.

Första gången allmänhetens ögon öppnades för flygtorpedens värde var genom det brittiska anfallet mot italienska flottan i Tarantos hamn i november 1940. Genom en skicklig kombination av bomb- och torpedflyganfall sänktes här ett och skadades två slagskepp av torpeder. Dagen före anfallet lär man ha tagit bort de torpednät, som förut använts för att skydda de större fartygen, vilket, om det är sant, pekar på vad sorglöshet kan kosta under ett krig och vad en god underrättelsetjänst betyder.

Den ensamt jagande jätten Bismarck, vars mäktiga kanoner

efter några få salvor i maj 1941 sänkte den ännu större men äldre Hood i vattnen mellan Grönland och Island, fångas in av flyg, göres genom flygtorpedträffar till krympling och kämpas sedan ner med artilleri och torpeder från de mångdubbelt överlägsna kampgrupper, som från alla håll skyndat till. Ovanför vattenlinjebältet var det splittrerna slagskeppet för starkt för alla de slag av förstörelsemedel, som där kunde insättas. Det måste förgöras genom stötar under bältet, genom torpeder från jagare och kryssare. Först efter ett 10-tal torpedträffar slutade det sin korta men stolta kämpalek.

Vad de japanska torpederna från flygplan ställde till i Pearl Harbour, och vad andra vapen kunde skriva på sitt konto, vid det perfekta överrumplingsdådet den 7 december 1941 vet man icke ännu. Men man vet, att japanerna några dagar senare genom ett skickligt genomfört kombinerat bomb- och torpedflyganfall sänkte det alldeles nya slagskeppet Prince of Wales och slagkryssaren Repulse. Bombträffarna torde ha spelat mindre roll för slagskeppets undergång än de många torpeder, som uppgevas hava träffat.

Torpeden från flygplan har ryckt fram i förgrunden vid bekämpandet av de största fartygen, även om bomben fortfarande är ett betydelsefullt förstörelsemedel — enligt förluststatistiken dock icke mer framträdande än sjökrigets andra förstörelsemedel — mot oskyddade fartyg.

Låt oss nu försöka att i stora drag städa upp sjökrigets taktik och få fram några för vårt sjöförsvär vägledande synpunkter.

Vi få då först komma ihåg att det taktiska uppträdandet i anfall och försvar är smidigt och befinner sig i ständig utveckling och anpassning efter de erfarenheter som göras. Man slutar inte bygga slagskepp eller insätta dem i strid för att de kunna sänkas av artilleri från andra slagskepp eller av torpeder från fartyg eller flygplan. Man förbättrar kamp- och skyddsmedlen så långt det går och man giver de största fartygen skyddsskärmar, i luften jaktplan och på ytan lätta fartyg, som särskilt utrustas för att bära av torpedanfall. Efter Malaacka-katastrofen torde slagskepp icke komma att uppträda utan jaktskydd, när de ligga inom flygstridskrafterns verkningsområde.

Svaret på försvarstaktikens utveckling blir då nya metoder för anfallet. Anfallet utanför Malaacka var nytt — härvid franses det speciella anfallet mot fartyg i Tarantos hamn — så tillvida

att det utfördes såsom en kombination av bomb (störtbomb?) — och torpedflyganfall. Man band uppmärksamhet och vapen uppåt medan man slog från sidan, där icke tillräckliga skyddsmedel funnos att bära av torpedanfallet. Störtbombanfallet har av en stormakt förut utvecklats och med framgång — så långt bomber kunna verka — insatts mot fartyg. Torpedflyganfallet har av en annan makt utexperimenterats och tidigare lett till framgångar. Kombinationen av stört- och torpedanfall blir otvivelaktigt framtidens taktik.

Nu är torpeden från flygplanet — som inhöstat sådana triumfer — icke farligare än torpeden från ubåtar eller ytfartyg, snarare tvärtom, enär den än så länge har mindre kaliber. Det nya är att bäraren av torpeden rusar fram med sådan fart — icke på vattnet utan omedelbart ovanför ytan — att han icke hinner bli nedskjuten innan han kommer fram till skjutläge nära inpå målet. Är detta ett stort och tungt fartyg, som ett 35,000 tons slagskepp, hinner det icke gira undan den avskjutna torpeden — allra minst om anfall utföras samtidigt från båda sidorna av flera flygplan — utan får sina träffar. Med torpedflygplanet får man dagtorpedanfallets nya och förbättrade vapenbärare.

Nästa steg i mottaktiken blir då säkerligen utplacering av ett större antal lätta fartyg såsom skärm på sidorna av de största fartygen — de finnas där redan i regel för skydd mot ubåtar — med ett mycket starkt luftvärn för att bryta torpedflyganfallen innan flygplanen hinna fram till skjutläge. Anfallet måste då kompletteras med ytstridskrafter, som kunna kämpa ner eller binda fartygsskärmen och därmed underlätta torpedflyganfallet, samtidigt som de med egen vapeninsats öka massan av förstörelsemedel mot det gemensamma målet. Denna insats får sitt särskilda berättigande däruti, att det medelsvåra artilleriet numera i regel avses för såväl flackbane- som luftvärnseld. Behöver det icke användas mot mål på ytan insättes det helt mot mål i luften och tvärtom. Sysselsättes det åt båda hållen samtidigt får det minskad verkan åt vardera.

Vare sig kärnan i en sjöstyrka är slagskepp, tunga kryssare eller lättare kryssare få vi sålunda tänka oss framtidens dagerstrid till sjöss såsom en intim hopsmältning av stridskrafter i luften och på ytan till ett koncentrerat, våldsamt anfall. När ytstridskrafterna få den första kontakten med varandra, kastas bomb- och torpedflygplan med jaktskydd in i striden och pressas anfallet på ytan så långt fram mot fienden som insättandet av

torpeder — observera nödvändigheten av många träffar i moderna fartyg — eller artilleri, alltefter målets storleksordning, kräver.

Vid strid under mörker eller inskränkt sikt insätts endast ytstridskrafterna till anfall, mot tunga fartyg med torped, mot lätta och transportfartyg med snabbskjutande artilleri. Torpedbärarna böra vara små och lättmanövrerade samt försedda med tillfredsställande antal torpeder. Deras fart hög. Artilleriet skall vara särskilt lämpat för snabbeld och närstrid enär kontakterna bli korta.

Vart för nu detta med hänsyn till svenska förhållanden?

Vi avfärda slagskepp såsom försvarsmedel men böra räkna med dem som tänkbara fiender utanför våra kuster. Huvudvapnet mot dem bör bli torpeden, hjälpvapen minor och bomber. Torpeden skall kunna insättas, i så stort antal som möjligt, under dager av flygplan och ubåtar och, för att öka massan och tyngden i anfallet, så vitt möjligt av ytstridskrafter, vilka senare dock huvudsakligast avses för anfall under mörker och inskränkt sikt, då den alltid överhängande faran från luften är minst. Minor skola kunna utläggas i stort antal av ytstridskrafter, bomberna insättas bäst av störtbombplan.

Den tunga kryssaren — med 20,3 cm. kanoner — är en typ, som förmodligen redan ställts på avskrivning. Insättes den få vi möta den på samma sätt som slagskeppet. Vi få avvakta utvecklingen och tills vidare räkna med de moderniserade Sverige-skeppen såsom stöd för den anfallsstyrka, som skall kunna föra fram vapnen på ytan mot såväl dessa som andra fartyg.

Lätta kryssare och mindre stridsfartyg liksom transportfartyg måste kunna bekämpas med artilleri, bomber, torpeder och minor.

I det moderna kriget gäller mer än förut att anfall är det bästa försvaret. Vårt försvar till sjöss måste i överensstämmelse härmed tillföras anfallsdugliga, snabbgående stridsgrupper, av vilka en del för fram sina vapen i luften, en del på vattnet. Stridsgrupperna på ytan och i luften uppträda ofta växelvis, men skola intimt kunna samoperera med varandra för att genom koncentration få ut det mesta möjliga av disponibel kraft.

För operationerna i luften böra vi ha en specialutbildad marin-flygeskader bestående av en spanings-, en torped- och en jaktflottilj.

För operationerna på ytan bör avses tre stridsgrupper, vardera så sammansatt att ett stort antal torpeder kan föras fram med

hög fart till erforderligt stridsområde till sjöss och där, med stöd av artilleri, bringas till lämpligt skjutläge. Stridsgrupperna skola vara specialutbildade för natt- och närstrid, men skola även — vid större fientliga anfallsföretag — kunna insättas tillsammans med flygstridskrafterna under dager. Härför skola de hava ett mycket starkt luftvärn, skydd för personalen på däck mot bomb-splitter, det bästa skydd för skrovet, som kan skapas inom tonnaget för det större fartyget inom gruppen, och stort antal enheter av de minsta fartygen.

Kärnan inom vardera stridsgruppen skall utgöras av en lätt kryssare av den typ, vartill medel redan beviljats för byggande av två stycken. Dessa kryssare, som äro väl skyddade och starkt luftvärnsbestyckade, böra snarast färdigbyggas och följas av en tredje. Deras 15 cm. artilleri av specialkonstruktion, oanvändbart på fartyg av mindre storleksordning, är en nödvändig förutsättning för de övriga fartygens i stridsgruppen framförande till torpedskjutläge.

Övriga fartyg i stridsgruppen äro jagare, vilka till förmån för manövrerbarheten i nattstrid hållas nere, i jämförelse med främmande jagare, i den storlek som betingas av att de skola kunna föra 4 st. 12 cm. kanoner samt ett antal automatkanoner och 53 cm. torpeder. Vidare torpedbåtar med gott antal torpeder, luftvärn och sjunkbomber. Små, men betydligt större och sjövärdigare än motortorpedbåtar, mycket hög fart. Den senare typens konstruktion är ett problem, värdigt svensk ingenjörskunnighet och industrikapacitet, som i sina detaljer ännu icke lösts men som måste lösas.

Stridsgruppen skall i regel uppträda samlad för ömsesidigt stöd till anfallsögonblicket, då torpedbåtarna och jagarna släppas loss. Kryssaren bär gruppens artilleri, som är effektivt mot andra kryssare och stora jagare, och torpedfartygen bilda en mycket effektiv skärm åt kryssaren mot ubåtar och torpedflygplan. Samlad disponerar stridsgruppen ett stort antal torpeder och automatvapen, vilka senare äro lika användbara under dager mot flygplan som vid närstrider under mörker mot ytstridskrafter. Jagarna och torpedbåtarna i en stridsgrupp kunna tilldelas självständiga uppdrag såsom spaning under mörker, ubåtsjakt m. m. Stridsgrupperna kunna uppträda självständigt vid företag av mindre vikt samt i ömsesidig samverkan och i samverkan med marinflygeskadern, då samtliga stridsgrupper på ytan och i luften förena sig i det koncentrerade anfallet.

Bakom de offensivdugliga stridsgrupperna på ytan och i luften kan insättas *dels* den tunga stridsgrupp vi tills vidare äga i Sverige-skeppen, men som i framtiden väl torde få ett annat utseende, och de rörliga och fasta lokalstyrkor, som finnas invid eller på kusten, *dels* de delar av flygvapnets bomb- och jaktstyrkor, som, med hänsyn till krigsläget i stort, kunna avses att giva större tyngd åt ett avgörande motanfall på vår sjöfront.

Den särskilt under dager överhängande luftfaran mötes av fartygens eget mycket starka luftvärn, av speciellt luftförsvar i skärgårdsbas, lättare att utbygga med bergsrum och annan ändamålsenlig förläggning än t. ex. Malta, och av jaktskydd.

Det är att hoppas, att de förslag till modernisering av vårt sjöförsvar på ytan och i luften, som nu framläggas, med all kraft och snabbhet måtte förverkligas och att personalen får i sig ingjuten den offensivanda och djärvhet som kräves för att i det moderna sjökriget bringa moderna vapen till seger.

H. S.